

prikazi

FRANZ OSTERROTH-DIETER SCHUSTER: CHRONIK DER
DEUTSCHEN SOZIALDEMOKRATIE, IZDANJE J. H. W. DIETZ
NACHF. GMBH, HANNOVER 1963; str. 671.

Uz aktivnu pomoć Referade za političko obrazovanje pri Direkciji Socijaldemokratske partije SR Njemačke i Međunarodnog instituta za socijalna istraživanja u Amsterdamu pripremio je Dieter Šuster, kao prilog proslavi 100-godišnjice Socijaldemokratske partije Njemačke, znatno prošireno i obnovljeno izdanje Osterrotove Hronike socijalističkog pokreta, i to kao novu Hroniku njemačke socijaldemokratije, koja je u Hanoveru izašla 1963. godine.

Hronika nije pisana punim tekstom, kao što je to uobičajeno za hronike, već se sastoji od oko 2.900 sređenih hronoloških jedinica na 497 stranica. Vremenski Hronika obuhvata vrlo široko razdoblje i to od početka XIX vijeka do maja 1962. godine, tako da je se uopšte ne bi moglo nazvati hronikom, već prije hronologijom.

Većina hronoloških jedinica odnosi se na njemački socijaldemokratski pokret (njegovu političku, sindikalnu i opštedruštvenu aktivnost), a za razdoblje poslije II svjetskog rata hronološke jedinice obrađuju samo socijaldemokratski pokret SR Njemačke. Ali, budući se ovdje radi o obradi tako značajnog društvenog gledišta i političkog pokreta u životu Njemačke kao što je socijaldemokratski pokret, ostale hronološke jedinice odnose se gotovo na sve značajne događaje njemačkih, pa i na značajnije događaje svjetskih društveno-političkih zbivanja u navedenom razdoblju.

Hronološke jedinice u prvom redu registruju podatke o životu i djelatnosti osnivača naučnog socijalizma Marksa i Engelsa, kao i teoretičara socijaldemokratije, i to Lasala, Bebla i dr., a i jedne široke plejade rukovodilaca i teoretičara njemačkog socijaldemokratskog pokreta uopšte, počev od Vajtlinga, V. Libknehta, K. Kautskog, pa preko R. Luksemburg i K. Libknehta do R. Hilferdinga, K. Šumahera i E. Olenhauera. Osim toga, u hronološkim jedinicama daju se statistički podaci o broju članova u njemačkoj socijaldemokratskoj partiji u različitim vremenskim periodima, te u sindikatima i ostalim društvenim organizacijama (omladiniškim, ženskim i sportskim) njemačkih socijaldemokrata, kao i o broju delegata na raznim kongresima njemačkih socijaldemokratskih organizacija.

Hronološke jedinice vrlo iscrpno registruju djelatnost socijalističkog pokreta i opšte političke prilike u Njemačkoj do I svjetskog rata, naro-

čito period od osnivanja Socijaldemokratske partije Njemačke, pa do početka I svjetskog rata, te djelatnost II internacionale i učešće njemačkih socijaldemokrata u njenom radu. Nešto slabije registrovano je vrijeme samog I svjetskog rata, kao i period neposredno poslije njega. Period, pak, od 1923. do 1933. godine ponovno se vrlo iscrpno registruje, premda ne u potpunosti objektivno, jer se, prateći hronološke jedinice, može steći utisak da su se jedino socijaldemokrati u Njemačkoj aktivno suprotstavljali Hitleru. Za ilustraciju ovog navoda može se iznijeti slijedeće: za period od 8. novembra 1923. godine, kada je Hitler pokušao izvesti poznati »minhenski puč«, pa do 30. januara 1933. godine, kada je Hitler postao kancelar Rajha, navodi se oko 350 hronoloških jedinica i u njima se registruje politička aktivnost socijaldemokrata, koja je uperena protiv nacista, aktivnost grupa, organizacija i pojedinaca koji su podupirali naciste i aktivnost nacista uperena na preuzimanje vlasti, dok se aktivnost ostalih antinacističkih snaga u Njemačkoj, a naročito komunista, spominje tek sporedno. Za period hitlerovske vladavine u Njemačkoj u hronologiji ima dosta podataka, međutim, ni ti podaci nisu potpuno objektivni. Steće se, naime, utisak da su njemački socijaldemokrati, uz aktivnu podršku antifashiističke koalicije, srušili Hitlera, uglavnom, održavajući konferencije i sastanke po inostranstvu, na kojima su upozoravali svijet da je u Njemačkoj potrebno obnoviti demokratiju. Naime, u hronologiji se za period od 30. januara 1933. godine, pa preko 1. septembra 1939. godine, kada je započeo II svjetski rat, do 30. aprila 1945. godine, kada je, pri kraju II svjetskog rata, Šumaher, u Hanoveru, održao prvi javni i slobodni socijaldemokratski miting, navodi 157 hronoloških jedinica, a od toga se samo za period od 30. januara 1933. godine do 1. septembra 1939. godine navodi 111 hronoloških jedinica. Ovdje se, za period od 30. januara 1933. godine do 1. septembra 1939. godine, opisuje samo ili aktivnost nacista kao organa države ili aktivnost njemačkih socijaldemokrata uperena protiv nacističke države i nacističke ideologije uopšte, dok se npr. aktivnost liberalnih njemačkih intelektualaca ili Svjetskog jevrejskog kongresa protiv nacista samo djelomično opisuje; posebno treba napomenuti da se iza 27. februara 1933. godine, kada je došlo do požara Rajhstaga, pa sve do završetka II svjetskog rata, komunisti uopšte ne spominju kao neka organizovana antinacistička snaga. A za period od 1. septembra 1939. godine do 30. aprila 1945. godine navodi se samo antinacistička aktivnost raznih njemačkih socijaldemokratskih grupa u inostranstvu SOPADE i drugih, i opšta vojna aktivnost antifashiističke koalicije protiv Hitlerove Njemačke, pa se zbog rasporeda hronoloških jedinica može steći utisak da druge snage osim socijaldemokrata i antifashiističke koalicije uopšte i nisu djelovale protiv Hitlera. Ovakvo tumačenje istorijskih zbivanja iz nedavne njemačke prošlosti treba, po našem mišljenju, pripisati činjenici da je djelo priređeno uz aktivnu podršku Referade za političko obrazovanje pri Direkciji Socijaldemokratske partije SR Njemačke. Navedeno još potkrepljuje i činjenica što je period poslije II svjetskog rata obrađen sasvim po »partijskom ukusu« socijaldemokrata SR Njemačke. Tako hronologija, iako hronološke jedinice svaka posebno daju objektivni i iscrpan prikaz događaja koji opisuju, ipak u cijelosti ne daje objektivni i cjelovit prikaz svih događaja, naročito onih iz nedavne njemačke prošlosti.

Premda, u uvodu djela, autor navodi da se koristio znatnom arhivskom građom, za žaljenje je da je ne navodi uz hronološke jedinice.

U prilogu djela nalaze se tabele o učešću birača na izborima i podjeli mandata među partijama u Rajhstagu za period od 1871. do 1933. godine, kao i isti podaci za skupštine zemalja SR Njemačke za period od 1949. a takođe se, u prilogu, nalaze tabele o podjeli mandata među partijama u skupštinama njemačkih zemalja za period od 1918. do 1933. godine, kao i isti podaci za skupštine zemalja SR Njemačke za period od 1949. do 1961. godine. Rekonstruisan je sastav vlada Rajha (uz naznaku partijskog članstva svakog pojedinog člana vlade) za period od 1918. do 1933. godine, te sastav saveznih vlada SR Njemačke za period od 1949. do 1962. godine, sa jednakim podacima. Takođe je na osnovu jednakih kriterija rekonstruisan i sastav vlada njemačkih zemalja za period od 1918. do 1933. godine, kao i sastav vlada zemalja SR Njemačke za period od 1946. do 1962. godine.

Djelu je priložen i spisak literature koja se odnosi na socijalistički, socijaldemokratski, pa čak i komunistički pokret u Njemačkoj za period od 1830. do 1960. godine. Spisak je vrlo bogat i sadrži oko 300 bibliografskih jedinica. Navode se bibliografije, časopisi i knjige koje se odnose na navedena društveno-politička stremljenja i pokrete.

Djelo je opremljeno sljedećim registrima: registrom ličnosti, registrom pojmova i registrom časopisa i novina (uglavnom, cjelokupne progresivne štampe u Njemačkoj) za period od 1830. do 1960. godine, kao i registrom političkih organizacija koje se u djelu spominju, tako da su i ovdje obuhvaćene gotovo sve progresivne organizacije i pokreti u Njemačkoj XIX i XX vijeka.

Na taj način u hronologiji je sakupljen vrlo bogat naučnoinformativni materijal potreban za ozbiljniju istorijsku obradu određene problematike, a ovdje naročito treba spomenuti spisak literature, registar časopisa i novina, te registar političkih organizacija, kao i tabelarne podatke o učešću na izborima i podjeli mandata u parlamentima, te rekonstrukcije sastava njemačkih vlada. Zato je za žaljenje što posebno nisu obrađeni elementarni biografski podaci ličnosti koje se u djelu spominju (npr. u registru ličnosti u vidu leksikografske notice), kao i statistički podaci o broju članstva u Socijaldemokratskoj partiji, sindikatima i ostalim društvenim organizacijama i podaci o broju delegata na raznim kongresima njemačkih socijaldemokratskih organizacija (npr. tabelarnim pregledom odvojeno za određene periode), kad ih se već pojedinačno obradilo u hronološkim jedinicama.

Rezimirajući navedena zapažanja, možemo konstatovati da ovom hronologijom dobivamo dosta iscrpan, premda ne u potpunosti objektivan uvid u aktivnost i razvoj njemačke socijaldemokratije, napominjući posebno da su prilozi, registri, tabele, a naročito spisak literature u ovom djelu, vrlo koristan, interesantan i za naučnoistraživački rad potreban materijal.

Ernest LAY